LANDBOUW-ECONOMISCH INSTITUUT
DEN HAAG – CONRADKADE 175 – TELEFOON 61.41.61 – GIRO 41.22.35

330.421.63

VOORLOPIGE INDRUKKEN OVER HET ONDERZOEK NAAR DE UITKOMSTEN VAN LOONBEDRIJVEN

Nu de gegevens over de uitkomsten in de jaren 1953 t/m 1956 van een zevental loonbedrijven zijn verzameld en verwerkt, is het mogelijk enkele algemene opmerkingen te maken.

Natuurlijk is het aantal bezochte bedrijven nog te gering om op grond van de fiscale uitkomsten reeds iets te kunnen zeggen over de rentabiliteit van het loonbedrijf.

Uit het onderzoek van de fiscale boekhoudingen van deze zeven bedrijven en uit gesprekken met de eigenaars kwamen toch wel enkele punten naar voren, waarvan het zeker nuttig zal zijn, het een en ander hierover te vermelden.

Verwacht wordt, dat enkele hierna te bespreken problemen, zich ook dikwijls zullen voordoen bij die bedrijven, welke nu nog niet in het onderzoek werden betrokken.

I. De boekhouding

Bij de verzameling van de gegevens wordt gebruik gemaakt van de verlies- en winstrekeningen en de balansen, opgesteld door de boekhouder-belastingconsulent van het loonbedrijf. De belastingconsulent stelt zich als doel: op een voor hem zo efficient mogelijke wijze de gegevens verwerken voor het opstellen van het aangifte biljet voor de inkomstenbelasting, vermogensbelasting, omzetbelasting, enz. Wel heeft de boekhouder zijn mening over de uitkomsten van het bedrijf. Aan het geven van een beoordeling van deze uitkomsten in het verslag voor zijn client komt hij echter nauwelijks toe. Van de 28 jaarverslagen (7 x 4 jaar) was slechts in 1 jaarverslag een opmerking van de belastingconsulent te lezen, waarin gewezen werd op hoge onderhouds- en reparatiekosten als gevolg van het werken met 2e-hands machines. Dat de inrichting van de boekhouding van bedrijf tot bedrijf nogal verschilt hoeft geen verwondering te wekken.

Het grootste gedeelte van de bezochte loonwerkers wist niet, welke gegevens er zoal op de Verlies- en Winstrekening van hun bedrijf voorkwamen. De boekhoudingen worden nog te veel gezien als "paperassen voor de belasting". Ook de loonwerker zal er van overtuigd moeten worden, dat ook voor hem de boekhouding een hulpmiddel bij het bedrijfsbeheer kan zijn.

De notities, die elke loonwerker dagelijks zou moeten maken van mutaties in kas, bank of giro moet men zien als bouwstenen, waarmede de boekhouder zijn boekhouding opstelt. Zijn deze dagelijkse notities onvoldoende dan kan de boekhouder geen behoorlijk uitvoerig jaaroverzicht opstellen.

In enkele gevallen bleek, dat de boekhouder aandrang uitoefent op de loonwerker om bepaalde gegevens beter te noteren. In deze gevallen was echter de verstrekking van de gegevens absoluut onvoldoende.

Van de zeven bezochte bedrijven waren er bij twee bedrijven zelfs geen kasboeken ingebruik. Bij het ene bedrijf werd de winst bepaalde door middel van kapitaalsvergelijking en een geschatbedrag voor privé-uitgaven. Bij het andere bedrijf werd de boekhouder van tijd tot tijd eens een bosje rekeningen en afschriften van uitgeschreven nota's toegezonden. Met deze bescheiden moest dan een boekhouding worden opgezet.

Deze ongewenste gang van zaken, met het oog op de belangen van de loonwerker is niet in de eerste plaats te wijten aan de boekhouder- belastingconsulent, maar de oorzaak ligt in de eerste plaats bij de loonwerker zelf.

Het is voor de belastingconsulent een levensbelang, dat hij het vertrouwen geniet van de belasting-inspectie. Daarnaast echter heeft hij te maken met zijn cliënten, dus ook met de loonwerkers. Zolang een gebrekkige, onvolledige boekhouding, als bron voor de belasting-aangifte nog door de belasting-inspectie wordt geaccepteerd, zal de boekhouder-belastingconsulent niet zo gauw aanmerkingen maken over de onvolledigheid van gegevens tegen zijn cliënt. Ook de boekhouder denkt wel eens aan het gezegde "de klant is koning". Ook de fiscale boekhouding kan dus waardevolle gegevens voor de loonwerker opleveren, mits de kosten behoorlijk worden gespecificeerd en ook de opbrengsten voor b.v. maaien, dorsen, ploegen, spuiten, combinen, enz. afzonderlijk bekend zijn. Wanneer men een nieuwe machine koopt zal men toch geïnformeerd willen zijn omtrent kosten- en opbrengstmogelijkheden?

II De afschrijving op machines

De afschrijving op machines is van bedrijf tot bedrijf op zeer uiteenlopende methoden berekend. Ook de hoogte van de afschrijvingen per f 100,- aankoopbedrag is zeer verschillend.

De wijze van afschrijven op het machinepark, dus het afschrijvingsbedrag, dat onder de kosten wordt opgenomen is van bedrijf tot bedrijf zeer verschillend. De wijze van afschrijven bepaalt dan ook in belangrijke mate de hoogte van de fiscale winst of het fiscale verlies.

Van enkele bedrijven is het totale bedrag van de fiscale afschrijvingen in een bepaald jaar uitgedrukt in een percentage van de aankoopprijs van de in dat jaar in gebruik zijnde machines. Voor elk bedrijf werd hieruit een gemiddeld jaarlijks afschrijvingspercentage over de jaren 1953 t/m 1956 berekend.

Voor 6 bedrijven leidde deze berekening tot de volgende gemiddelde afschrijvingspercentages per jaar.

Gemiddelde afschrijving per jaar in een percentage van de aankoopprijs van de in het betreffende jaar gebruikte machines

Bedrijf	Gem. over 4 jaren	Afschrijvingspercentages in de jaren:			
		1953	1954	1955	1956
	%	%	%	%	%
A	20	22	22	21	15
B	11	17	9	8	9
C	11	12	10	11	12
D	6	5	4	6	10
E	6	6	5	6	7
F	16	14	24	15	12

In de boekhoudingen werd het jaarlijks af te schrijven bedrag afzonderlijk per machine berekend. Per bedrijf werden meestal verschillende afschrijvingspercentages voor de verschillende machines toegepast.

Hoewel de samenstelling van het machinepark van bedrijf tot bedrijf wel verschillen vertoont, waren deze verschillen toch weer niet zo groot, dat hierdoor de zeer uiteenlopende gemiddelde percentages van b.v. 20 % bij bedrijf A en 6 % bij bedrijf E verklaard zouden kunnen worden. De toepassing van zeer verschillende afschrijvingssystemen hebben tot deze uiteenlopende afschrijvingspercentages geleid.

Bij bedrijf E wordt jaarlijks een bepaald percentage van de boekwaarde afgeschreven (dus van 1953 t/m 1956 overeenkomende met 6 % van de aankoopprijs). Bij andere bedrijven zoals A en F wordt steeds gebruik gemaakt van de door de belasting-inspectie toege-

stane mogelijkheid tot vervroegde afschrijving van 1/3 gedeelte van de aankoopprijs. Deze laatste methode heeft wel tot gevolg, dat wanneer een machine met een levensduur van 10 jaar in 5 jaar volledig wordt afgeschreven, het fiscaal belastbare inkomen in de eerste 5 jaar wordt gedrukt. In de volgende 5 jaar voert dit systeem echter otot een verhoging van het fiscale inkomen.

III. Het inkomen van de loonwerker.

De hoogte van het fiscale inkomen van de loonwerker wordt dus in belangrijke mate beïnvloed door de toegepaste afschrijvingsmethode. Zonder kennisname van de grootte van het bedrag voor afschrijvingen kan het fiscale inkomen van de loonwerker niet beoordeeld worden. Bovendien is de omvang van het eigen vermogen in het bedrijf per bedrijf verschillend. De rente over dit eigenvermogen is evenals de vergoeding voor eigen arbeid, bedrijfsleidersvergoeding en ondernemersloon begrepen in het fiscale inkomen.

In onderstaande cijferopstelling zijn met behulp van de gegevens uit de boekhoudingen van de jaren 1953 t/m 1956 voor enkele bedrijven de volgende uitkomsten berekend.

a. Het gemiddelde fiscale inkomen per jaar zonder wijziging aan te brengen in de door de boekhouder-belastingconsulent berekende afschrijvingen op machines.

b. Het onder a berekende inkomen na aftrek van 4 % rente over het eigen vermogen.

c. Het fiscale inkomen, zoals dit zou worden wanneer gemiddeld 10% per jaar van de aankoopprijs van de machines zou worden afgeschreven, ook weer na aftrek van 4 % over het eigen vermogen.

d. Het fiscale inkomen, zoals dit zou worden wanneer gemiddeld 12½ % per jaar (dus een levensduur van 8 jaar) van de aankoopprijs van de machines zou worden afgeschreven, ook weer na aftrek van 4 % over het eigen vermogen.

	Bedrijf 1	Bedrijf 2	Bedrijf 3	Bedrijf 4	Gemiddeld
	f	f	f	f	f
a. Gemiddelde fiscale inkomen per jaar	2400	4900	5100	2100	3600
b. Fiscale inkomen na aftrek van 4 % rente over het eigen vermogen.	2100	4600	4400	800	3000
c. Het onder b genoemde inkomen: na correctie van de afschrijving machines in 10 % per jaar	4700	5100	6100	⁄. 800	3800
d. Het onder b genoemde inkomen na correctie van de afschrijving machines in 12½% per jaar	3900	4300	5000	⁄.1900	2800

⁄. betekent verlies

Aan de absolute hoogte van het berekende inkomen mag geen waarde worden toegekend voor de gehele bedrijfstak. Daarvoor is het aantal bedrijven te gering. Wel is met deze gegevens aangetoond welke belangrijke rol de post afschrijving op machines hierbij speelt. Voor de eerste drie bedrijven blijkt het bedrag onder c resp. f. 2.600,-, f. 500,- en f. 1.700,- hoger te zijn dan het bedrag op regel b. Voor bedrijf 4 is het verschil ad f. 1.600,- juist tegenovergesteld.

IV. Enkele toegepaste afschrijvingssystemen voor trekkers

Zoals reeds is vermeld werden in de boekhoudingen van de onderzochte bedrijven verschillende afschrijvingsmethoden toegepast. Deze verschillende afschrijvingsmethoden hebben geleid tot een van bedrijf tot bedrijf zeer verschillend verloop van de boekwaarde.

In onderstaande tabel is voor trekkers een overzicht gegeven van het verloop van de boekwaarde over een aantal jaren bij gebruik van deze verschillende afschrijvingsmethoden. Dit zijn dus geen gefingeerde voorbeeldberekeningen, maar praktijkgevallen, geconstateerd nadat 7 bedrijven waren bezocht.

Geval 1 Een jaarlijkse afschrijving van 10% van de boekwaarde.
" 2 Een jaarlijkse afschrijving van 10% van de aankoopprijs.
" 3 Een jaarlijkse afschrijving van 30% van de boekwaarde.
" 4 De residuwaarde werd gesteld op 9,1% van de aankoopprijs van het af te schrijven bedrag werd 1/3 gedeelte in het eerste jaar afgeschreven. Het overige, dus 2/3 gedeelte, werd afgeschreven in 5 jaren.
" 5 De residuwaarde werd gesteld op 17,7% van de aankoopprijs. Het af te schrijven bedrag ad 82,3% van de aankoopprijs werd over 4 jaren verdeeld, in gelijke bedragen.

	Boekwaarde in % van de aankoopprijs				
	Geval 1	Geval 2	Geval 3	Geval 4	Geval 5
Begin	100,-	100,-	100,-	100,-	100,-
na 1 jaar	90,-	90,-	70,-	57,6	79,4
" 2 jaren	81,-	80,-	49,-	45,5	58,9
" 3 "	72,9	70,-	34,3	33,3	38,3
" 4 "	65,6	60,-	24,-	21,1	17,7
" 5 "	59,-	50,-	16,8	9,1	17,7
" 6 "	53,1	40,-	11,8	9,1	17,7
" 7 "	47,8	30,-	8,3	9,1	17,7
" 8 "	43,-	20,-	5,9	9,1	17,7

Afhankelijk van het gevolgde afschrijvingssysteem kan de boekwaarde van een trekker na een vijfjarig gebruik dus 59,-%, 50,-%, 16,8%, 9,1% of 17,7% van de aanschaffingsprijs bedragen. Dit zijn toch wel zeer grote verschillen. Het is nu nog niet het ogenblik om aan te geven welk systeem als het meest juist te kan worden beschouwd. Wel kan het onder geval 1 genoemde systeem als ongeschikt worden beschouwd, omdat hier het jaarlijks af te schrijven bedrag in ieder geval te laag is.

Een afschrijving welke echter veel groter is dan de werkelijke waardevermindering van het actief zal tot gevolg hebben, dat de fiscale winsten in de eerste jaren worden gedrukt. In latere jaren zal de winst echter worden opgeschroefd omdat er dan geen afschrijving meer onder de kosten kan worden opgenomen.

Even grote verschillen in afschrijvingsmethoden zoals bij trekkers werden ook geconstateerd bij andere werktuigen en machines.

V. Investeringen in machines

Het is duidelijk, dat hetgeen onder nr. III over het inkomen van de loonwerker is vermeld, niet kan leiden tot een algemeen geldende conclusie. Allereerst is het aantal bedrijven hiervoor nog te gering. Maar bovendien kan een beoordeling van de uitkomsten zonder meer nooit leiden tot een uitspraak van "goede", "matige" of "slechte" resultaten. De afschrijvingen op machines spelen hierbij, zoals reeds is vermeld, een te grote rol.

Wanneer in gesprekken met loonwerkers door hen werd aangevoerd, dat de resultaten slecht waren, dan werd dit niet beweerd op grond van de lage fiscale winsten. Maar veel meer werd getracht de slechte gang van zaken aan te tonen door te wijzen op de toeneming van de schulden op lange termijn. In feite werd dus getracht een te geringe rentabiliteit van het bedrijf te bewijzen met financieringsmoeilijkheden.

De financieringsmoeilijkheden zijn meestal ontstaan toen tot uitbreiding van het machinepark werd overgegaan. Van een zestal bedrijven bedroeg de aankoopprijs van de op 1 januari 1953 in bedrijf zijnde machines in totaal ± f. 120.000,-. Vier jaar later was door uitbreidingsaankopen en vervangingsaankopen de gezamenlijke aankoopwaarde van de in bedrijf zijnde machines gestegen tot ± f. 270.000,-.

Dus in 4 jaren meer dan verdubbeld. Gemiddeld waren deze werktuigen fiscaal voor bijna de helft afgeschreven. De boekwaarde van de werktuigen steeg dus van ± f. 60.000,- op 1-1-1953 tot ± f. 135.000,- op 1-1-1957.

De uitbreiding van het machinepark werd op deze 6 bedrijven voor ± 15% gefinancierd met eigen vermogen en voor ± 85% met vreemd vermogen. Het grootste gedeelte van dit vreemde vermogen werd opgenomen in de vorm van lang krediet. Bestond op 1 januari 1953 het vermogen in deze bedrijven nog voor ± 70% uit eigen vermogen, vier jaar later was dit teruggelopen tot 55% eigen vermogen. Vooral de toeneming van het vreemd vermogen, met de hieraan verbonden vaste rentelasten, wordt door de loonwerker beschouwd als een verslechtering van de rentabiliteit van het loonbedrijf.

VI. De bruto-opbrengsten

De uitbreiding van het machinepark had gedeeltelijk betrekking op vervanging van soortgelijke machines met een grotere capaciteit. Maar ook werden machines gekocht voor het verrichten van loonwerk dat voordien niet werd gedaan.

De uitbreiding van de capaciteit van het machinepark in aanmerking nemend, valt de toeneming van de bruto-opbrengsten echter tegen.

In 1953 was de bruto-opbrengst aan loonwerk ruim 50% van de aankoopprijs van de in dat jaar gebruikte machines. In 1956 was dit percentage gedaald tot bijna 45% van de aankoopprijs van de in 1956 in bedrijf zijnde machines. In 1953 werd de aankoopwaarde van de machines in bedrijf gedekt door de bruto-opbrengst van 2 jaren. In 1956 was hiervoor nodig de bruto-opbrengst van $2\frac{1}{4}$ jaar.

Wellicht kan hier sprake zijn van onderbezetting van de nieuw gekochte machines.

Met een voorbeeld kan dit worden toegelicht. Stel, dat een loonwerker met zijn dorsmachine per jaar 200 ha graan dorst in 500 werkuren. De oude dorsmachine wordt vervangen door een nieuwe met een grotere capaciteit per uur van 50%. Wanneer hij met de nieuwe machine weer 500 werkuren per jaar wil maken, zal hij dus 300 ha graan moeten dorsen. Maar waar haalt men zo gauw die 100 ha vandaan? Het gevolg van dit alles kan zijn een onderbezetting van de nieuwe machine.

Van enkele van de 7 bezochte bedrijven was over de jaren 1953 t/m 1956 het aantal dorsuren bekend. Dit aantal bedroeg per machine per jaar ± 650,- ± 600, ± 550 en ± 375 uren. Opmerkelijk was dat juist het bedrijf met het laagste aantal uren in 1957 de machine verving door een met een grotere capaciteit per uur. Natuurlijk zullen hier b.v. wensen van de klanten en andere factoren een rol gespeeld hebben. Factoren, welke nu nog onbesproken moeten blijven. Doel van bovenstaande gegevens is nu slechts om aan te tonen, dat verliezen niet alleen kunnen ontstaan door het werken tegen te lage tarieven, maar ook door te werken met machines met een onderbezetting.

VII. De invloed van de afschrijving op het berekende fiscale inkomen

Op verschillende bedrijven werden de machines afgeschreven binnen een tijdvak dat aanmerkelijk korter was dan de werkelijke levensduur. Door deze zeer snelle afschrijving werd bereikt, dat in de eerste jaren de fiscale winsten zeer laag, of althans lager werden berekend dan in daaropvolgende jaren. Wordt namelijk later nog enkele jaren doorgewerkt met reeds fiscaal afgeschreven machines, dan zullen in deze latere jaren de fiscale winsten aanmerkelijk hoger worden becijferd dan in de eerste jaren.

Uit het agrarisch bedrijfsleven gaan herhaaldelijk stemmen op, die wijzen op de wenselijkheid om verliezen en winsten over een tijdvak van b.v. 5 achtereenvolgende jaren met elkaar te verrekenen. Dit omdat de uitkomsten van jaar tot jaar zo kunnen verschillen.

De kans is groot, dat deze verschillen nog worden vergroot door de hierboven genoemde snelle afschrijving op machines. Met een voorbeeld wordt dit hieronder aangegeven. De eerste kolom geeft het jaarinkomen aan als in de eerste jaren versneld werd afgeschreven. In de tweede kolom is het jaarinkomen berekend, wanneer jaarlijks een lager afschrijvingspercentage wordt toegepast, maar het afschrijvingspercentage van jaar tot jaar gelijk blijft. Bij een kinderaftrek voor 2 minderjarige kinderen zou de loonwerker volgens het tarief van de inkomstenbelasting, geldende van 1 januari 1956 af, inkomstenbelasting verschuldigd zijn, zoals is aangegeven in de 3e en 4e kolom.

Volgens het voorbeeld zou de versnelde afschrijving de loonwerker een nadeel hebben opgeleverd van ruim f. 500,-.

	Het fiscale jaarinkomen		Verschuldigde inkomsten-belasting	
	bij versnelde afschrijving	bij regelmatige afschrijving	bij versnelde afschrijving	bij regelmatige afschrijving
	f.	f.	f.	f.
1e jaar	1.900	3.300	-	-
2e "	1.100	3.400	-	34
3e "	2.900	4.900	-	224
4e "	3.600	3.400	58	34
5e "	4.100	3.700	117	70
6e "	5.500	3.800	298	81
7e "	7.000	3.600	557	58
Totaal	26.100	26.100	1.030	501

Met dit, weliswaar gestyleerde voorbeeld, is aangetoond, dat versnelde afschrijving niet altijd in het voordeel van de loonwerker werkt.

VIII. Samenvatting

1. Het zou te voorbarig zijn nu reeds uit de uitkomsten van slechts 7 bedrijven conclusies te trekken betreffende rentabiliteit van het loonbedrijf. Wel zijn echter enkele punten naar voren gekomen welke o.i. bij de loonwerker niet altijd die aandacht krijgen welke ze verdienen.
2. Het bijhouden van een boekhouding wordt nog te veel gezien als een belastingaangelegenheid. Elke boekhouding moet toch als einddoel hebben een kostenspecificatie en een specificatie van de opbrengsten naar soort van werkzaamheid.
3. Het is ook noodzakelijk, dat elke loonwerker een eenvoudige overzichtelijke administratie heeft van de verrichte werkzaamheden in b.v. aantal dorsuren, aantal ha gemaaid, geploegd, enz. Een dergelijke administratie kan dan ook worden gebruikt voor het tijdig uitsturen van de rekeningen.
4. Door de uitbreiding van het machinepark wordt het aandeel van het eigen vermogen in het loonbedrijf steeds kleiner, waar dus tegenover staat een toeneming van vreemd vermogen. Deze verandering van wijze van financieren wordt door de loonwerkers bijna algemeen

gezien als een verslechtering van de rentabiliteit. Dit behoeft echter nog niet zo te zijn. Wel is deze verandering in financiering een aanwijzing, dat het risico voor de loonwerker groter wordt.

5. Er werd een grote verscheidenheid in wijze van afschrijven op het machinepark geconstateerd. Welke methode als de meest juiste moet worden beschouwd is nu nog niet aan te geven. Wel kan nu reeds worden opgemerkt, dat een afschrijving van 10% over de boekwaarde te laag is.
6. De lage tarieven kunnen een oorzaak zijn van de slechte uitkomsten van het loonbedrijf. Zeker zo belangrijk zijn echter de verliezen welke kunnen ontstaan door onderbezetting van de machines.
7. Het zal noodzakelijk zijn, dat aan de verschillende belasting-consulenten die boekhoudingen van loonwerkers verzorgen, richtlijnen worden gegeven over geschatte levensduur van de verschillende machines. Uit de grote verschillen in toegepaste afschrijvingsmethoden is wel gebleken, dat op dit terrein nog een dankbare voorlichtingstaak braak ligt.

J. v.d. Lely

's-Gravenhage, 29 maart 1958